

Jaarstukken 2018

Versie: 5.0.0.0.0

3

Economie

Economie

<i>Programmanummer</i>	3
<i>Commissie</i>	Werk en Middelen
<i>Portefeuille(s)</i>	Werk, Inkomen, Economie en Cultuur

De missie van het programma Economie luidt:

"De gemeente Leiden staat voor een vitale en duurzame economische structuur in samenwerking met haar stadspartners en de regio."

Ontwikkelingen in 2018

De economie is aan verandering onderhevig en dit is merkbaar op het gebied van kantoren, consumenten en bedrijven. On-line winkelen, meer flex- en thuiswerken, andere en meer duurzame productieprocessen en technologische innovaties zijn hiervan voorbeelden. Binnen deze veranderende economie doet Leiden het over het algemeen goed. De positieve trend van de afgelopen jaren zet zich voort; dit blijkt onder andere uit de opgenomen effectindicatoren in deze programmaverantwoording.

Een duurzame, sterke economie van de stad en de regio is van belang voor de leefbaarheid, de werkgelegenheid en de verdere stedelijke en regionale ontwikkeling. De bijzondere programma's Kennisstad, Economie071 en Binnenstad hebben ook in 2018 bijgedragen aan de versterking van Leiden als stad van kennis en cultuur.

Het programma Economie is onderverdeeld in 3 beleidsterreinen; ruimte om te ondernemen, het faciliteren en stimuleren van ondernemen en marketing en promotie van de stad. Deze 3 beleidsterreinen zijn onderverdeeld in 8 verschillende prestaties, en een aantal van deze prestaties hebben meerdere onderdelen. In deze jaarrekening krijgen 6 prestaties een groen stoplicht en 2 een oranje stoplicht. Vrijwel alle prestaties worden hierna bij de beleidsterreinen toegelicht. De belangrijkste ontwikkelingen voor 2018 kunnen als volgt worden samengevat:

- de regionale kantorenstrategie Holland Rijnland is opgesteld
- zelfstandige voortzetting Expat Centre Leiden buiten Economie071 verband is geregeld
- convenant Economie 071 is verlengd en budget is beschikbaar gesteld
- de beleidsregels terrassen zijn geëvalueerd
- de definitieve verhuizing van instituut SRON is vastgelegd
- de peiling ondernemersklimaat is uitgevoerd
- de bouw van de uitbreiding voor TNO is van start gegaan
- Sail Leiden 2018 was een succesvol evenement
- vele inspanningen uit het programma Binnenstad zijn in 2018 gerealiseerd
- in het programma Economie zijn twee indexcijfers met daaronder vele parameters opgenomen; de Index Economie 071 en de Leidse Binnenstad Index. Beide indexen zijn ook in 2018 weer gestegen.

Beleidssterrein 3A Ruimte om te ondernemen

Doelen en prestaties bij 3A Ruimte om te ondernemen

Doel	Prestatie	
3A1 Betere ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven en instellingen	3A1.1 Regionale en lokale beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en advisering	🟡
	3A1.2 Doorontwikkeling Leiden Bio Science Park (LBSP)	✅

Toelichting op prestaties

3A1.1 Regionale en lokale beleidsontwikkeling, beleidsuitvoering en advisering

Onder deze prestatie vallen in totaal 12 verschillende onderdelen. Hiervan krijgen 9 een groen stoplicht, 2 een oranje stoplicht en 1 een rood stoplicht. In totaliteit krijgt de prestatie een oranje stoplicht. De meeste groene stoplichten worden niet afzonderlijk toegelicht.

1. Herijking Regionale kantorenvisie Holland Rijnland

Dit onderdeel krijgt een groen stoplicht. In 2018 is een regionale kantorenstrategie Holland Rijnland opgesteld. Deze zal begin 2019 in de besluitvorming komen en vervolgens voorjaar 2019 aangeboden worden aan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland. Het leegstandspercentage qua kantoorvloeroppervlak in Leiden kwam in 2018 uit op 9,3%.

2. Economie 071

Groen stoplicht. Economie 071 werkt aan het versterken van de regionale economie in termen van meer werkgelegenheid en investeringen in de regio. Dit doen partners door samen te werken op verschillende thema's. Initiatieven die onder de vlag van Economie071 worden opgepakt hebben een focus op de 071 regio en vragen om een actieve bijdrage van zowel overheid, bedrijfsleven als kennisinstellingen. De index Economie071 is in 2018 met 3 punten gestegen naar 120.

Het convenant Economie071 is verlengd, budget is beschikbaar gesteld. Zelfstandige voortzetting Expat Centre Leiden buiten Economie071 verband is geregeld en zal per 1 juni 2019 in werking treden. Het project Internet of things heeft inmiddels de naam Smart 071 gekregen. In dit project is, volgens afspraak, door Hoge School studenten en MKB ondernemers aan vijftien cases gewerkt en zijn er vier kennisbijeenkomsten georganiseerd.

Het Project Human Capital Actieplan is eind 2018 opgestart. Het traject Bedrijventerreinenstrategie Leidse Regio is gestart. Ook zijn, als onderdeel samenwerking Economie071, masterclasses circulaire economie georganiseerd. Zie in dit verband ook programma 5.

3. Winkelnota Leidse Binnenstad 2018-2021

Groen stoplicht. De winkelnota voor de Leidse Binnenstad is in 2017 door de raad vastgesteld. Hierin wordt het onderscheidend karakter van de Leidse binnenstad t.o.v. andere steden beschreven en worden zeven doelstellingen uitgewerkt die bij elkaar een belangrijke bijdrage aan Leiden als concurrerende, aantrekkelijke en toekomstbestendige winkelstad. In 2018 is een aantal bijeenkomsten geweest van het aanjaagteam. Het opstellen van een uitvoeringsplan met uit te voeren acties is in 2018 vertraagd. Inmiddels is dit uitvoeringsplan voor kennisgeving naar de raad gestuurd. Ondertussen is in 2018 wel gewerkt aan projecten; zoals het realiseren van een goed communicatieplatform voor ondernemers en stadspartner (Chainels) en het maken van een goede marketingcampagne voor de binnenstad (in samenwerking met Leiden Marketing).

4. Standplaatsen

Een rood stoplicht voor dit onderdeel. De evaluatie van het standplaatsenplan en het opstellen van een nieuw standplaatsenplan is in 2018 niet opgepakt omdat prioriteit is gegeven aan het toekomstbestendig maken van de centrummarkt.

5. Horeca-visie

Oranje stoplicht. In 2018 is de 'Tussenevaluatie van de horecavisie' wel opgestart, maar nog niet afgerond. Dit zal in 2019 plaats vinden. Ondanks het korte tijdverloop sinds de vaststelling van de horecavisie zijn er met name voor de hotelmarkt belangrijke ontwikkelingen te constateren. Zoals de sterke stijging van hotelovernachtingen (van ca. 190.000 in 2010 naar ca. 385.000 in 2017). Daarnaast de voortgaande groei in de horeca, toename van het aantal congressen in Leiden, kansen voor Leiden door de hotelstop in Amsterdam en is Leiden in 2022 de Europese hoofdstad voor wetenschappelijke congressen (ESOF 2022). Voor onderzoek van het belang hiervan voor de ontwikkeling van de hotel- en logiesector in Leiden is opdracht gegeven voor een Tussenevaluatie van het hotelbeleid, inclusief ontwikkeling van de toeristische verhuur van woningen via Airbnb.

Vooruitlopend op de Tussentijdse evaluatie van de horecavisie, heeft de gemeenteraad ingestemd met een tussentijdse partiele herziening van de horecavisie voor het gebied, direct aan de Nieuwe Rijn gelegen (RV 17.0074). Doel hiervan is de terugdringing van de leegstand in de winkelpanden in het gebied, door het mogelijk maken van maximaal vijf extra panden voor nieuwe zelfstandige horeca. In 2018 zijn de vergunningen verleend voor de vestiging van de vijf horecabedrijven.

6. Beleidsregels terrassen

Een groen stoplicht voor dit onderdeel. De evaluatie van de terrassen is afgerond en hierover is een rapport opgesteld. Naar aanleiding van het collegeprogramma is vervolgens gekeken of de regels voor terrasinrichting konden worden versoepeld. Er zijn nieuwe beleidsregels voor terrassen opgesteld die wat soepeler zijn. Deze zijn inmiddels in 2019 door het college vastgesteld voor inspraak en naar de raad gestuurd, samen met het rapport van de evaluatie.

7. Schaarse vergunningen voor onder andere ligplaatsen, markten en standplaatsen

Het onderdeel schaarse vergunningen krijgt een oranje stoplicht. De gemeente volgt nog steeds de ontwikkelingen op het gebied van de jurisprudentie over schaarse vergunningen. Bij het vaststellen van nieuw beleid wordt ook gekeken naar de regelgeving rondom schaarse vergunningen.

3A1.2 Doorontwikkeling Leiden Bio Science Park (LBSP)

De ontwikkeling van het Leiden Bio Science Park blijft ook in 2018 een positief beeld tonen en krijgt daarom een groen stoplicht. De campus staat in de top 10 van succesvolle science campussen in Europa. In 2018 steeg de werkgelegenheid in dit gebied verder, meer dan begroot. Voor het deelgebied Entree is in 2018 een marktpartij geselecteerd voor de herontwikkeling van dit gebied, met de realisatie van circa 1.100 (studenten)woningen en een aantal voorzieningen zoals detailhandel en horeca.

De samenwerking in triple helix verband (tussen ondernemers, overheid en kennisinstellingen) is intensief, zowel als het gaat om de groei van het aantal bedrijven, om de versterking van de samenhang tussen partijen als om de ruimtelijke ontwikkelingen. Er zijn wel aandachtspunten die geadresseerd dienen te worden teneinde een leidende positie als campus voor de toekomst te borgen. Deze liggen op het gebied van bereikbaarheid (onder andere reconstructie openbare ruimte, vertraging planvorming reconstructie Sylviusweg en Mendelweg, deelfietsenpilot gestaakt) en op het gebied van bouwinitiatieven (vertraging hogeschool uitbouw).

Effectindicatoren bij 3A Ruimte om te ondernemen

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2018	Bron
	2015	2016	2017	2018		
Doel 3A1 Betere ruimtelijke mogelijkheden voor bedrijven en instellingen						
3A1.a Aantal arbeidsplaatsen in Leiden*	66,350	67.537	70.294	69.866	68.500	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3A1.b Aantal bedrijfsvestigingen in Leiden*	7.775	8.664	9.627	10.229	8.900	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3A1.c Percentage leegstand in kantoren in Leiden	11,7%	10,8%	8,7%	9,3%	10,0%	Kantorenmonitor Holland Rijnland
3A1.d Aantal arbeidsplaatsen op het Leiden Bio Science Park	18.008	18.274	18.739	19.026	18.893	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3A1.e Index Economie071 **	110	113	117	120	117	Economie071
3A1.f Percentage functiemenging***	54,9%	55,3%	55,4%	55,5%	-	LISA (via wsjg)
3A1.g Verhouding tussen verwacht en gemeten Bruto gemeentelijk product****	-	-	-	-	-	Atlas voor gemeenten (via wsjg)
3A1.h Aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners van 15 t/m 74 jaar***	79,6	95,9	101,3	109,8	-	LISA (via wsjg)
3A1.i Percentage demografische druk***	51,1%	50,8%	50,9%	51,6%	-	CBS (via wsjg)

* Het bedrijvenregister Zuid-Holland heeft de registratie verbeterd, waardoor nu meer arbeidsplaatsen en bedrijfsvestigingen in beeld zijn. De streefwaarden zijn daardoor niet meer te vergelijken met de realisatiewaarden. In de begroting 2018 is dit al aangepast; streefwaarde voor 2018 is 68.500 oplopend tot 70.000 in 2021.

** De Index Economie 071 is enkele jaren geleden aangepast, met terugwerkende kracht zijn de cijfers herrekend naar een nieuw basisjaar 2012.

*** Het herziene Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) 2015 stelt een aantal indicatoren voor alle gemeenten verplicht. Deze zijn te herkennen aan de wsjg aanduiding. Dit verwijst naar de plek waar alle indicatoren van alle gemeenten te vinden zijn: [waarsstaatjegemeente.nl](http://www.waarsstaatjegemeente.nl). Gemeenten zijn verplicht de bron te hanteren die daar aangegeven staat. Dat maakt vergelijking tussen gemeenten mogelijk. Vanwege deze wettelijk opgelegde werkwijze zie we af van het opnemen van streefwaarden.

**** Deze BBV-indicator is geschrapt van de lijst met verplichte indicatoren en wordt daarom niet meer gemeten.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 3B Faciliteren/stimuleren van ondernemen

Doelen en prestaties bij 3B Faciliteren/stimuleren van ondernemen

Doel	Prestatie	
3B1 Sterker ondernemersklimaat	3B1.1 Faciliteren bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden	✓
	3B1.2 Verbeteren aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en stimuleren ondernemerschap	✓
3B2 Meer kennisintensieve bedrijvigheid	3B2.1 Stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken	✓

Toelichting op prestaties

3B1.1 Faciliteren bedrijvigheid, starters en ondernemerschap in Leiden

Deze prestatie bestaat uit verschillende onderdelen.

1. Regeldruk/dienstverlening ondernemers en POK. Groen stoplicht. Diamantplein en IJsselkade zijn de locaties voor pilot regelluwe zones. Peiling ondernemersklimaat 2018 is uitgevoerd. Resultaten zijn : de **algemene dienstverlening** krijgt in 2018 gemiddeld een 5,7 (5,8 in 2016). Dat is iets minder dan in 2016 en een lagere score in verhouding met het gemiddelde in de benchmark gemeenten (5,9). Het **digitaal loket** krijgt in 2018 gemiddeld een 5,2 (4,6 in 2016). Dit is verbeterd t.o.v. 2016 maar een lagere score in vergelijking met het gemiddelde in de benchmark gemeenten (6,0). De **vergunningsafhandeling** krijgt in 2018 gemiddeld een 4,8 (4,7 in 2016). Dat is iets verbeterd t.o.v. 2016 maar een lagere score in vergelijking met het gemiddelde in de benchmark gemeenten (5,4). Daarnaast krijgt het **Ondernemersklimaat** in 2018 gemiddeld een 6,1 (5,8 in 2016). Dit is verbeterd t.o.v. 2016 en een hogere score in vergelijking met het gemiddelde in de benchmark gemeenten (6,0).
2. Starters. Het startersprogramma voor Leiden Bio Science Park krijgt een oranje stoplicht omdat de invulling van het programma wordt meegenomen in de strategie Leiden Bio Science Park. Voor de overige activiteiten zoals de startersbijeenkomsten, Gulliver, Science meets business geldt een groen stoplicht. Deze hebben ook in 2018 plaatsgevonden.
3. Coöperatief Leids Startersfonds. Groen stoplicht. Het Startersfonds heeft in 2018 twee nieuwe leningen verstrekt en één lening is volledig afbetaald. Door de aantrekkende economie is het voor ondernemers weer makkelijker leningen te verkrijgen bij banken, waardoor minder vaak dan in de voorgaande jaren teruggevallen hoeft te worden op de dienstverlening van het Startersfonds.
4. Bio Based Economy en Space. Een groen stoplicht voor dit onderdeel. De universiteiten van Leiden en Delft hebben nauw samengewerkt met SRON, NWO, de provincie Zuid-Holland en de gemeente Leiden om de verhuizing naar Zuid-Holland mogelijk te maken. De definitieve samenwerkingsovereenkomst waarmee de verhuizing officieel is, is op 31 mei 2018 op de Oude Sterrewacht van de Universiteit Leiden ondertekend. De samenwerking en verhuizing hebben daarnaast de steun van de gemeenten Delft, Noordwijk en Den Haag, TNO, ESA-ESTEC, NSO, InnovationQuarter en de regionale industrie op het gebied van de ruimtevaart.

3B1.2 Verbetering aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt en stimuleren ondernemerschap

Een groen stoplicht voor deze prestatie. De onderwijsinnovatieprojecten die zich richtten op 21st century skills zoals digitale leeromgeving en bewustwording en omgaan met een veranderende digitale wereld, maar ook om het stimuleren van vaardigheden zoals onderzoekend leren, zijn inmiddels succesvol afgerond. Gewerkt wordt nu aan borging in de betrokken organisaties door de onderwijsinstellingen zelf. Verder blijven tekorten in techniek en ICT een aandachtspunt en daarom is in 2018 een werkgroep opgestart om een verbetering aan te brengen in doorlopende leerlijnen techniek en vergroten van de instroom in deze sectoren. Dit past ook bij de uitdaging waar Economie 071 aan werkt in het project Onderwijs & arbeidsmarkt. Eén van de concrete initiatieven die om deze reden in 2018 van start is gegaan, is het Open Innovatie Lab, een initiatief van Technolab dat een bijdrage beoogt te leveren aan de instroom in techniekonderwijs en kwaliteit van onderwijs. Ook de jaarlijkse Willie Wortel wedstrijd die kinderen helpt ondernemende vaardigheden te leren heeft in 2018 weer een groter bereik gekregen.

3B2.1 Stimuleren en acquisitie van kennisintensieve bedrijvigheid en netwerken

Deze prestatie is opgebouwd uit 5 verschillende onderdelen die allemaal een groen stoplicht krijgen. Medical Delta en Regionaal Investeringsprogramma EPZ worden niet nader toegelicht. Met betrekking tot Innovation Quarter kan worden genoemd dat in 2018 door de bemiddeling van IQ 6 bedrijven naar Leiden zijn gekomen met in totaal ca 50 banen. Met de bouw van de uitbreiding van TNO is in 2018 gestart. Na het positieve besluit van TNO om een deel van de werkzaamheden uit Zeist naar Leiden te verhuizen is een medewerkersdag voor TNO in Leiden georganiseerd. Dit is zeer op prijs gesteld.

Over het laatste onderdeel van deze prestatie, het Expat Centre Leiden (ECL) het volgende. De doelstellingen van het ECL, uitbreiding services, meer internationals bedienen en het kenniscentrum van de regio willen zijn op het gebied van internationalisering, blijven onveranderd. Het ECL krijgt steeds meer bekendheid o.a. via nieuwsbrieven en social media. Belangrijke resultaten en successen in 2018:

1. Overheidsdienstverlening: meer dan 500 inschrijvingen uit Leiden en de regio. Deze internationals hebben we een soft landing gegeven.
2. Informatievoorziening: website is verbeterd, we hebben heel veel kennisdomeinen toegevoegd en geüpdatet. Het Expat Essentials informatieboek is uitgebracht dat alle internationals bij hun inschrijving ontvangen. De Expat Introduction is ontwikkeld (online e-learning voor internationals) en er is een folder ontwikkeld over internationaal en Nederlands onderwijs.
3. Sociale activiteiten: er zijn verschillende events (mede-)georganiseerd, onder andere over onderwijs in de regio, het Nederlands belastingstelsel, de Webster Hackathon, borrels, partnerevenement, tango event.
4. Private services: we hebben de samenwerking met regionale partners sterk uitgebreid. Dit zijn hoogwaardige dienstverleners die services aanbieden die voor internationals van belang zijn.
5. Kenniscentrum: het ECL heeft een sterkere rol in het landelijke kennisnetwerk van Expat Centra (via Netherlands Foreign Investment Agency). Lobby van het ECL in het verkrijgen van een extra internationale school in Leiden/de regio. Het ECL was onderdeel van de landelijke taskforce die de komst van de EMA (European Medicines Agency) naar Nederland begeleid.

Verbonden partijen

Het betreft bij dit beleidsterrein het Coöperatief Leids Startersfonds en Innovation Quarter. Zie verder de toelichting bij de betrokken prestaties.

Effectindicatoren bij 3B Faciliteren/stimuleren van ondernemen

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2018	Bron
	2015	2016	2017	2018		
Doel 3B1 Sterker ondernemersklimaat						
3B1.a Aantal startende bedrijven in Leiden	1.311	1.643	1.718	-	890	Bedrijvenregister Zuid-Holland*
3B1.b Rapportcijfer 'Dienstverlening gemeente aan ondernemers'	-	5,8	-	5,7	6,0	Peiling Ondernemersklimaat**

* Het bedrijvenregister Zuid-Holland heeft de registratie verbeterd, waardoor nu meer bedrijven in beeld zijn. De gegevens zijn met terugwerkende kracht aangepast. De streefwaarde is niet meer te vergelijken met de realisatiewaarden. De realisatiewaarde voor 2018 wordt eind 2019 verwacht.

** De peiling Ondernemersklimaat (POK) wordt in Leiden vanaf 2016 om de twee jaar gehouden.

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [LeideninCijfers](#).

Beleidsterrein 3C Marketing en promotie

Doelen en prestaties bij 3C Marketing en promotie

Doel	Prestatie	
3C1 Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden	3C1.1 Citymarketing en stimuleren toeristische aantrekkelijkheid	✓
	3C1.2 Faciliteren Centrummanagement Leiden en marketing- en activiteiten campagne binnenstad	✓
	3C1.3 Inspanningen en programmasturing Binnenstad	✓

Toelichting

3C1.1 Citymarketing en stimuleren toeristische aantrekkelijkheid

Deze prestatie krijgt een groen stoplicht. Het betreft de uitvoering van activiteiten volgens de uitvoeringsovereenkomst Leiden Marketing 2015-2018, met de pijlers Cultuur, Kennis en Gastvrijheid.

Vooruitlopend op de sluiting van een nieuwe meerjarige uitvoeringsovereenkomst met Leiden Marketing (LM) is besloten de UVOK voor 2015-2018 met een jaar te verlengen. Reden hiervan is dat de besluitvorming van de evaluatie van het programma Binnenstad en de meerjarige inzet van de middelen plaatsvindt in 2019. LM participeert intensief in dit programma en ontvangt subsidiebijdragen uit het programma Binnenstad, die in de met Leiden Marketing gesloten UVOK worden opgenomen.

In 2018 was het themajaar gewijd aan het water. Het evenement Sail Leiden 2018 was het hoogtepunt. Een maritieme manifestatie met ca. 200 grote en kleine in de binnenstad afgemeerde historische bedrijfsvaartuigen. In 2018 heeft LM met de aangesloten Stadspartners diverse activiteiten verricht ter voorbereiding van de Themajaren 2019 (Jonge Rembrandt) en 2020 (Mayflower 400/Pilgrimjaar).

Leiden is succesvol als congresstad en staat nu, direct na de 4 grote steden, op de 5e plaats van de lijst met nationale congresbestemmingen die door ICCA (International Congress and Convention Association). In totaal telde het Leiden Convention Bureau 28 internationale congressen (waarvan 17 volgens de ICCA-normen), 15.068 congres deelnemer dagen en een totale economische spin off van 4,2 miljoen euro voor Leiden en regio. Voor het jaar 2022 heeft Leiden het ESOF binnengehaald, de grootste, multidisciplinaire Europese wetenschapsconferentie, met ca. 5.000 deelnemers. In 2018 zijn de voorbereidingen hiervoor opgestart.

LM werkt samen met de badplaatsen Noordwijk, Katwijk, Wassenaar en enkele Leidse regiogemeenten aan het project Regiomarketing 'Stad + Kust'. In 2018 is er een intensieve campagne opgezet voor het aantrekken van Duitse toeristen naar het gebied. Maar ook een campagne voor het verleiden van de inwoners uit de deelnemende plaatsen voor een bezoek aan de binnenstad van Leiden en de dorpskernen van de deelnemende gemeenten.

Tot slot kan worden genoemd dat de voorzieningen voor de bezoekers en de herkenbaarheid van de passantenhaven zijn verbeterd.

3C1.2 Faciliteren Centrummanagement Leiden en marketing- en activiteiten campagne binnenstad.

Deze prestatie krijgt een groen stoplicht. De gemeente Leiden en het Centrummanagement Leiden (CML) werken samen aan het centrale doel van meer bezoekers, die om meerdere redenen naar onze binnenstad komen, daar vaker komen en langer verblijven en daar meer besteden.

Ook dit jaar weer waren de activiteiten voor het CML zoals de kennis en kunde bijeenkomsten, de Winter Wonder Weken en OPEN, de marketingcampagne voor de binnenstad succesvol. De leegstand in de binnenstad is mede door de inzet van de vestigingsmanager acceptabel te noemen. Daar waar de leegstand onacceptabel is (zoals Haarlemmerstraat Oost), wordt op dit moment projectmatig gewerkt aan oplossingen die op het eerste gezicht succesvol lijken te zijn.

De bij de vorige prestatie opgenomen passage over de verlenging van de UVOK 2015-2018 voor LM geldt op exact dezelfde wijze voor CML.

3C1.3 Inspanningen en programmasturing Binnenstad.

Gezien de behaalde resultaten in 2018 een groen stoplicht voor deze prestatie. In 2018 :

- is OV-museumlijn 10 gaan rijden;
- is de Morsstraat opnieuw ingericht;
- is de ontwikkeling van het Haarlemmerstraatblok gestart;
- vielen de Catharinasteeg en -brug drie keer in de prijzen (nationale en internationale betonprijs en NRWprijs);
- opende de Young Rembrandtstudio op de Lange Brug;
- is gestart met de herinrichting van de Maresingel en Rijnsburgersingel;
- was de 10e editie van de Leidse Hofjesconcerten;
- won Leiden de BNG-prijs voor beste erfgoedgemeente van Nederland;
- kregen veel panden in de binnenstad hun historische gevel terug;
- heropende de Haarlemmerstraat en Lange Mare;
- bereikte de nieuwbouw van Museum De Lakenhal het hoogste punt;
- vierde het Rijksmuseum van Oudheden haar 200-jarig bestaan;
- werden de historische Scheluwbrug en Kleine Havenbrug in de haven hersteld.

Effectindicatoren bij 3C Marketing en promotie

Effectindicator	Realisatie				Streefwaarde 2018	Bron
	2015	2016	2017	2018		
Doel 3C1 Meer zakelijk en recreatief bezoek aan Leiden						
3C1.a Aantal arbeidsplaatsen in de bezoekerseconomie	10.357	10.556	11.082	11.229	10.700	Bedrijvenregister Zuid-Holland
3C1.b Leidse Binnenstad Index	110	115	120	125	117	Gemeente Leiden

Een overzicht van realisatie- en streefwaarden van de indicatoren (ook uit vorige begrotingen) staat op [Leiden in Cijfers](#).

Kaderstellende beleidsstukken

In 2018 zijn de volgende kaderstellende beleidsstukken vastgesteld:

- Beschikbaar stellen voorbereidingskrediet voor ontwikkeling Entreegebied Leiden Bio Science Park. RV 18.0070
- Bedrijfs- en Pleziervaartuigenverordening Leiden 2017. Rv. 18.0017
- SRON; beschikbaar stellen van krediet ten behoeve van grondaankoop voor de hoofdvesting SRON en het verstrekken van een meerjarige tegemoetkoming in de huisvestingslasten aan SRON ter compensatie van hun erfpachtcanon. RV 18.0008

Programmabudget

Economie bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Verschil 2018
Ruimte om te ondernemen	Lasten	895	490	866	1.355	1.197	158
	Baten	-429	-467	-4	-472	-414	-57
Saldo		466	22	861	883	782	101
Faciliteren/Stimuleren van ondernemen	Lasten	2.876	3.009	979	3.988	4.071	-83
	Baten	-60	-8	3	-5	-145	140
Saldo		2.816	3.001	982	3.983	3.926	57
Marketing en promotie	Lasten	2.776	2.525	616	3.141	2.872	269
	Baten	-894	-779	-300	-1.079	-1.089	11
Saldo		1.882	1.746	317	2.062	1.783	279
Programma	Lasten	6.547	6.023	2.461	8.484	8.140	344
	Baten	-1.383	-1.254	-301	-1.555	-1.648	93
Saldo van baten en lasten		5.164	4.769	2.160	6.929	6.491	437
Reserves	Toevoeging	641	641	129	771	771	0
	Onttrekking	-1.524	-851	-1.763	-2.614	-2.030	-585
Mutaties reserves		-883	-210	-1.634	-1.844	-1.259	-585
Resultaat		4.281	4.559	526	5.085	5.232	-147

Reserves programma 3 bedragen x € 1.000,-		Rekening 2017	Begroting 2018	Wijziging Begroting	Begroting 2018 na wijziging	Rekening 2018	Verschil 2018
Reserve programma Binnenstad P3	Toevoeging	641	641	129	771	771	0
	Onttrekking	-864	-751	-352	-1.104	-806	-297
Saldo		-223	-110	-223	-333	-36	-297
Reserve economische impulsen Kennisst P3	Toevoeging	0	0	0	0	0	0
	Onttrekking	-660	-100	-1.411	-1.511	-1.223	-287
Saldo		-660	-100	-1.411	-1.511	-1.223	-287
Totaal	Toevoeging	641	641	129	771	771	0
	Onttrekking	-1.524	-851	-1.763	-2.614	-2.030	-585
Reserves programma 3		-883	-210	-1.634	-1.844	-1.259	-585

Toelichting op beleidsterreinen met financiële afwijkingen (op de lasten en/of baten) > € 250.000

Ruimte om te ondernemen

Er zijn geen relevante afwijkingen.

Faciliteren/Stimuleren van ondernemen

Er zijn geen relevante afwijkingen.

Marketing en promotie

De bijdragen vanuit Programmasturing Binnenstad aan investeringen vielen € 286.000 lager uit dan was begroot.

Toelichting op afwijkingen Reserves

Reserve Programma Binnenstad

Naast de gerealiseerde projecten die onder Programma Binnenstad vallen zijn er ook projecten die in 2018 gestart zijn maar doorlopen in 2019. Zoals Wifi Binnenstad, het waterplein bij Annie's, de proef met de museumlijn en de driehoeksborden en een aantal kleinere projecten.

Reserve economische impulsen

In 2018 is er ruim € 287.000 minder onttrokken uit de reserve economische impulsen. De toelichting hiervoor bestaat uit twee onderdelen, namelijk de economische agenda en de taakstelling kennisintensieve bedrijvigheid. De economische agenda wordt gedekt vanuit de reserve economische impulsen en bestaat uit een meerjarig incidenteel budget. In 2018 is voor de economische agenda ruim €186.000 minder onttrokken, dit bedrag wordt overgeheveld naar 2019. Het bedrag kan in 2019 opnieuw uitgegeven worden t.b.v. de economische agenda. Verder is er een bestemmingsvoorstel opgenomen van €101.200 conform besluit tweede bestuursrapportage 2017. Dit bedrag wordt tevens onttrokken uit de reserve economische impulsen.

INVESTERING

Overschrijdingen op investeringskredieten

Binnen dit programma zijn per 31-12-2018 geen overschrijdingen op investeringskredieten.

Toelichting op investeringskredieten ouder dan drie jaar die niet afgesloten worden bij de jaarrekening 2018

7100740 programma binnenstad 2015-2018

Het overgrote deel van alle voorgenomen inspanningen en ontwikkellocaties is inmiddels afgerond, in ontwikkeling en/of uitvoering. Het nieuwe beleidsakkoord legt nieuwe accenten. Samen met de stadspartners is een evaluatie uitgevoerd en een aanzet gegeven voor het vervolg. In het eerste kwartaal van 2019 is een raadsvoorstel voor het uitvoeringsprogramma Binnenstad 2019 aan de raad voorgelegd. Dit wordt voortgezet op dit krediet.

7100784 Leeuwenhoekpark

Het Van Leeuwenhoekpark is inmiddels aangelegd. Er moeten echter nog onderdelen worden overgedragen naar cluster beheer. Ook wordt er nog gewerkt aan de subsidieverantwoording. Het krediet kan daarom nog niet worden afgesloten. De verwachting is dat het krediet Q1 of Q2 2019 afgesloten zal worden.

7100540 Elektrische installatie vrijdagmarkt

In plaats van een eerder voorzien uitbreidingstraject voor het project Kopermolen moest in 2018 een vervangingstraject worden gestart. Dit is nog niet in de fase waarin inpassing van de markt of technische installaties aan de orde zijn. Tegelijkertijd is een duur vervangingstraject voor de technische installatie van de markt met de aanstaande veranderingen niet opportuun. Tot er duidelijkheid is over het project Kopermolen en de daaruit voortvloeiende aanpassing of vervanging van de technische installatie van de markt kan het krediet niet worden afgesloten.

4

Bereikbaarheid